

УДК 373.5.015.3: 159.954]:[811.161.2+821.161.2

Лілік Ольга

ORCID 0000-0002-5187-1944
Researcher ID GQB-0015-2022

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української мови і літератури,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: lilik8383@ukr.net

Сазонова Олена

ORCID 0000-0002-5187-1944

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови і літератури,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: olena-olena.09@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПРОЄКТНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПІД ЧАС УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Мета статті – дослідити особливості формування творчого проєктного мислення учнів під час уроків української літератури; запропонувати комплекс проблемних завдань, спрямованих на відпрацювання різних видів творчого проєктного мислення; розробити методичні рекомендації щодо формування творчого проєктного мислення під час уроків української літератури.

Методологія. Теоретико-методологічний інструментарій дослідження обумовлений його поліпарадигмальним характером, оскільки воно здійснене на стику таких галузей, як педагогіка, філософія, психологія, естетика. Джерельною базою слугували теоретичні положення з герменевтики, феноменології, філософії мови, зокрема проблеми її внутрішньої та зовнішньої форми, а також із теорії і практики проєктної діяльності, психології теорії творчості. Під час проведеного дослідження використано такі методи: теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, що дав змогу виокремити значущі характеристики поняття «творче проєктне мислення» та провести теоретичні узагальнення; методи спостереження, опитування, вивчення продуктів педагогічної діяльності уможливили систематизування та узагальнення отриманих практичних результатів. Збір інформації проведено в межах освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, а також у контексті організації педагогічної практики (навчальної і виробничої) студентів філологічного факультету.

Наукова новизна. У статті схарактеризовано методіку формування творчого проєктного мислення учнів під час уроків української літератури в єдності взаємопов'язаних методів, засобів та форм.

Висновки. Виявлено, що в процесі формування творчого проєктного мислення під час уроків української літератури в учнів формуються специфічні вміння та навички, що характеризують цей тип мислення, – рефлексивні, дослідницькі, навички критичної оцінної діяльності, спільної роботи, менеджерські, комунікативні, презентаційні. Розроблено методичні рекомендації щодо формування творчого проєктного мислення під час уроків української літератури, зокрема стосовно використання методів розв'язання завдань (ігрових, проблемних та рефлексивних методів, дискусій, аналізу ситуацій); особливостей застосування засобів навчання (діагностичних методик, навчальних ситуацій, творчих та рефлексивних завдань, вправ, ігор, алгоритмів, правил), а також форм і методів навчання (сюжетних ігор, дискусій, захисту проєктів, конкурсів, виставок). Зміст та етапи розвитку поняття «творче проєктне мислення» представлено такими компонентами: проєктний задум, вироблення оптимальних рішень щодо проєктних творчих завдань, відбір матеріалів і засобів відтворення та візуалізації, планування творчого процесу освітньої діяльності з урахуванням специфіки проєктної ситуації. З'ясовано, що формування творчого проєктного мислення буде ефективним, якщо створити творче проєктне середовище, що є складним синтезом науки та мистецтва, практичної та теоретичної діяльності здобувача освіти; забезпечити принцип наступності у творчій проєктній діяльності; застосовувати під час навчання проблемні завдання, спрямовані на відпрацювання різноманітних видів творчого проєктного мислення (практико орієнтований, дослідницький, інформаційний, власне творчий, рольовий).

Ключові слова: уроки української літератури, творче проєктне мислення, проблемні завдання, вміння, навички, учні, проєкт.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями. Проблеми застосування проектної технології в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти пов'язані передусім з її міждисциплінарним статусом, що набуває особливої актуальності в контексті ідеї інтеграції навчальних дисциплін. Окрім того, упродовж попередніх років активізувалася низка й інших питань, що вимагають розв'язання, зокрема потреба в напрацюванні відповідної понятійно-термінологійної основи, а також необхідність урахування специфіки функціонування візуальної культури в широкому її значенні на тлі свободи творчого вияву. Ці та інші аспекти потребують врахування в процесі реформування освітньої галузі відповідно до Концепції «Нова українська школа» [5], адже з 1 вересня 2025 року розпочнеться пілотування проекту з упровадження профільної середньої освіти у 25 ініціативних школах з усієї України, які мають розробити й апробувати нові освітні моделі, а також надавати рекомендації щодо впровадження реформи в усіх закладах освіти країни [1]. 3-4 квітня 2024 року в Києві відбувся національний форум «Реформування старшої профільної середньої освіти (академічні ліцеї)», організований Міністерством освіти і науки України за експертної підтримки Організації економічного співробітництва та розвитку та організаційної підтримки Швейцарсько-українського проекту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» [1]. З-поміж широкого кола питань, які обговорювали учасники, було упровадження проектної технології в освітній процес профільної середньої школи в контексті формування творчого мислення здобувачів освіти. Це підтверджує необхідність формулювання теоретичних засад і методичних рекомендацій щодо упровадження проектної діяльності освітній процес старшої профільної школи і формування проектного мислення здобувачів освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Науковці-теоретики й педагоги-практики віддавна спостерегли, що якість виховання та навчання можна покращити, використовуючи метод проектів. Загалом цей метод виник наприкінці XIX ст. у США, а його творцями стали американський філософ і педагог Джон Дьюї [11] і його послідовник Вільям Кілпатрик [12]. Проектна діяльність упроваджувалася в закладах освіти України ще у II половині 1920-х – на початку 1930-х рр. З відновленням незалежності України на початку 1990 років цей метод повертається в українську школу й активно використовується сучасними вчителями. Це призводить до активізації наукових досліджень, пов'язаних із різними аспектами проектної діяльності, зокрема використання методу проектів у виховній роботі досліджували В. Ассаул, М. Бабкіна, О. Зосименко, С. Прищепа, С. Бондар, О. Войний, Л. Головка, Л. Зазуліна, О. Коберник, М. Липова, Л. Момот, Г. Сазоненко розглядають метод проектів як перспективну педагогічну технологію в освіті. Л. Бодько, Т. Волковська, С. Генкал, О. Пехота, С. Сисоєва – як засіб особистісно орієнтованого навчання, Г. Сердюк – як ефективну форму дослідно орієнтованого навчання в наукових ліцеях [9]. Водночас варто констатувати, що творчий потенціал проектної діяльності в межах освітнього процесу залишається поза увагою дослідників. Вважаємо, що необхідно розробити практичний інструментарій для формування творчого проектного мислення в контексті окремих навчальних дисциплін.

Мета статті – дослідити особливості формування творчого проектного мислення учнів під час уроків української літератури; запропонувати комплекс проблемних завдань, спрямованих на відпрацювання різних видів творчого проектного мислення; розробити методичні рекомендації щодо формування творчого проектного мислення під час уроків української літератури.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного та/або експериментального дослідження із зазначенням методів дослідження. Теоретико-методологічний інструментарій дослідження обумовлений його поліпарадигмальним характером, оскільки воно здійснене на стику таких галузей, як педагогіка, філософія, психологія, естетика. Джерельною базою слугували теоретичні положення з герменевтики, феноменології, філософії мови, зокрема проблеми її внутрішньої та зовнішньої форми, а також із теорії і практики проектної діяльності, психології теорії творчості.

Під час проведеного дослідження використано такі методи: теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження, що дав змогу виокремити значущі характеристики поняття «творче проектне мислення» та провести теоретичні узагальнення; методи спостереження, опитування, вивчення продуктів педагогічної діяльності уможливили систематизування та узагальнення отриманих практичних результатів. Збір емпіричних даних проведено в межах освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, а також у контексті організації педагогічної практики магістрантів філологічного факультету – майбутніх учителів української мови і літератури [6].

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як зазначають дослідники, застосування методу проектів допомагає розв'язати проблему мотивації, створити позитивний настрій для вивчення української літератури та умови для розкриття потенційних можливостей кожного учня [4]. Проектна діяльність спрямована на співпрацю педагога та учня, розвиток творчих здібностей, вона створює умови для контролю й оцінювання у процесі безперервної освіти, дає можливість раннього формування професійно значущих умінь учнів. Окрім того, метод проектів спрямований на особистісний розвиток учнів, а також утвердження їхньої самостійності, творчості. Він дає змогу застосовувати різні форми навчання – індивідуальну, парну, групову, колективну. У контексті середньої освіти його можна розглядати як метод, що передбачає розвиток навичок співробітництва та ділового спілкування в колективі, що пов'язано з обговоренням дискусійних питань, наявністю в ньому дослідницької компоненти, створенням учнями кінцевого продукту (результату) їхньої власної творчої діяльності. Оцінка навчального проекту теж залежить від низки чинників: порівняти роботи учасників

проекту, визначити ступінь креативності й самостійності можна в середині групи, класу, якщо проект незначний за обсягом, зачіпає невелику тему. Можна захист проекту організувати в межах вивчення певної теми на уроці з відповідного предмета.

Для правильної організації та ефективного застосування методу проєктів учитель-словесник має володіти певною теоретичною базою, зокрема він має варто розрізняти його види. Вважаємо доцільною та найбільш повною класифікацію, запропоновану С. Коллінгс [10], що ґрунтується на кількох критеріях.

1. За методом, який домінує в проєкті: дослідні, творчі, пригодницькі, ігрові, інформаційні, практико орієнтовані.

2. За характером координування проєкту: з явною координацією, з прихованою координацією.

3. За характером контактів: внутрішні (регіональні), міжнародні.

4. За кількістю учасників: особистісні (індивідуальні), парні, групові.

5. За тривалістю проведення: короткострокові, середньої тривалості, довгострокові.

У процесі організації творчої проєктної діяльності варто брати до уваги й ознаки навчальних проєктів, які визначив Ханс Юрген Крумм [13].

1. Конкретна мета, яка дає змогу відкривати щось нове й застосовувати здобуті знання в нових ситуаціях.

2. Спільне планування та проведення проєкту вчителем та учнями, під час чого здобувачі освіти намагаються виконати поставлені завдання за допомогою наявних знань. Учитель стає порадиником, який забезпечує учнів матеріалами й засобами, що можуть бути використані під час розв'язання завдання.

3. Залучення «зовнішнього світу» до заняття або розповсюдження заняття на «зовнішній світ», тобто можемо це тлумачити як зв'язок із практикою і повсякденним життям.

4. Самостійні дослідження та дії учнів за допомогою усіх доступних допоміжних засобів, наприклад, тексту літературного твору, підручника, словника, комп'ютера, Інтернету, мікрофона та камери.

5. Презентабельний результат, який можна продемонструвати поза аудиторією у вигляді постера, газети, кореспонденції, виступу та який може сприяти подальшим діям, наприклад, виникненню дискусії із певної теми або написанню твору. При цьому відбувається удосконалення навчального проєкту.

Результатом проєкту з української літератури можуть бути твори різних літературних жанрів: казка, оповідання, вірш, стаття, сценарій, альманах, виставка, фольклорне свято, альбом, газета, екскурсія тощо.

Під час роботи над проєктами з української літератури учні можуть працювати індивідуально, у парах та в групах. Найбільш поширеною є робота в групах, що дає змогу розподілити діяльність учнів залежно від їхніх здібностей та рівня володіння матеріалом. Наголосимо, що, працюючи в групах, учні мають усвідомлювати такі правила та принципи:

– у команді немає лідера, усі члени команди рівноправні;

– команди не змагаються, кожна із них виконує власний проєкт;

– усі члени команди мають отримувати задоволення від роботи, тому що вони разом виконують спільне завдання;

– усі вони мають докладати максимум зусиль для отримання спільного результату, адже від цього залежить успіх команди в цілому, якість отриманого продукту;

– усі члени команди відповідальні за кінцевий результат [3].

Учитель-словесник має передбачити, що групи учнів варто формувати з урахуванням психологічної сумісності, але водночас у кожній групі мають бути учні з різним рівнем підготовки. Група має обрати одне завдання, але під час його виконання відбувається розподілення ролей.

Важливо, що кожен учень отримує власне завдання в межах проєкту. Під час роботи над проєктом учні вчаться працювати «у команді», ставитись відповідально до виконання свого завдання, оцінювати результати своєї роботи та роботи інших учасників команди. У цьому контексті варто зазначити, що змінюється і роль учителя. На думку О. Каліманова, він стає консультантом, помічником, спостерігачем, джерелом інформації та координатором залежно від етапу роботи над проєктом. Головне завдання вчителя полягає не в наданні конкретних знань, а в навчанні способів здобуття цих знань [4].

Зазначимо, що виконання проєкту з української літератури орієнтує старшокласників і на пошукову, і на творчу діяльність. Такий проєкт може передбачати дослідження певної історико-літературної чи теоретико-літературної проблеми, окремого етапу життєвого і творчого шляху митця, аналіз літературної збірки чи окремого твору, а також міжпредметні проєкти, що полягають в зіставленні літературного й кінематографічного твору, наприклад. Проєкт може також містити визначення теоретичних понять, схеми, таблиці, творчі завдання, ребуси, кросворди, акровірші тощо.

Зазначимо, що літературний проєкт, спрямований на збір інформації про будь-який об'єкт чи історико-літературне явище, має таку структуру: формулювання мети; робота з різноманітними джерелами інформації; оброблення знайдених матеріалів; оформлення результату; його презентація [4]. Визначальним є етап підготовки. Обравши тему, учитель має обговорити з учнями ідею, план та терміни виконання. Проблеми мають висувати самі учні, проте вчитель має попередньо вивчити питання, щоб мати змогу скеровувати учнів. Доцільним на цьому етапі є метод «мозкового штурму» з подальшим колективним обговоренням.

Після формування груп і розподілу обов'язків обговорюються можливі методи дослідження пошукової інформації, способи оформлення кінцевих результатів (мультимедійна презентація, захист,

творчі роботи, інфографіка, карта знань, буктрейлер тощо). Для полегшення роботи учитель може розробити і пропонувати учням пам'ятки, у яких зазначає етапи виконання роботи, форму звітності.

Важливо, щоб під час самостійної роботи над навчальним проектом учитель української мови та літератури не придушував ініціативу дітей, створював ситуацію успіху. Учитель-словесник має призначати й проводити консультації, переглядати чернетки, надавати рекомендації. Увесь опрацьований, оформлений матеріал учні представляють під час захисту проектів.

Дослідники [4; 9; 13] виділяють такі етапи роботи над навчальним проектом.

1) Постановка цілей: учні визначають проблему й обговорюють завдання. Учитель пояснює мету проекту та мотивує учнів на його виконання.

2) Планування роботи: учні формують завдання, розподіляють обов'язки, уточнюють інформацію, обирають та обґрунтовують процедуру виконання та захисту проекту, учитель української літератури допомагає та спостерігає.

3) Етап прийняття рішень: учні працюють з інформацією та роблять висновки, учитель-словесник спостерігає та консультує.

4) Виконання проекту з української літератури: учні працюють над оформленням навчального проекту, учитель спостерігає й консультує.

5) Оцінювання результатів: учні беруть участь у колективному аналізі та оцінюванні проекту, а вчитель української літератури спостерігає за ними та консультує.

6) Захист навчального проекту.

Під час цього етапу учні захищають виконаний проект та оцінюють результати роботи однокласників. Учитель бере участь в оцінюванні результатів роботи [3].

Одним із найважливіших етапів роботи є презентація та захист проекту, під час якого учні демонструють рівень знань із теорії та історії літератури, уміння аналізувати літературні твори різних родів і жанрів.

Метод проектів допомагає під час вивчення тем великого обсягу, тому що інформації за такими темами дуже багато, а часу на її опрацювання мало. У такому випадку на уроках необхідно визначити найбільш цікаві теми, розподілити їх між групами учнів. Учні із задоволенням виконують проекти у формі мультимедійних презентацій, буктрейлерів, візитних карток, презентацій на комп'ютері, ілюстрованих збірок, музейних мап, пам'ятних календарів тощо. Це дає змогу цілеспрямовано формувати в них візуальну та цифрову грамотність [7; 8]. Якщо тема проектів цікава й актуальна для учнів, вони із задоволенням беруть участь у їх виконанні та пишаються своїми результатами й досягненнями.

Подаємо приклади використання творчих проектних завдань на уроках української літератури в старших класах:

– порівняльно-зіставна характеристика соціально-побутової повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» та твору О. Деканя «Кайдашева сім'я проти зомбі», результати необхідно оформити у вигляді презентації;

– дослідження внутрішнього світу героїв роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні»). Учні аналізують вчинки героїв і пояснюють їх на основі використання джерел із психології, результат – доповідь і мультимедійна презентація;

– роль Ольги Кобилянської у феміністичному русі початку ХХ ст.: учні мають ознайомитися з феміністичними ідеями тієї доби і з інформацією щодо феміністичного руху, а також знайти й систематизувати матеріал про діяльність письменниці та феміністичні ідеї у її творчості; кінцевий продукт – доповідь із презентацією;

– проблема еміграції: що потрібно змінити, аби вона припинилася? (за мотивами новели Василя Стефаника «Камінний хрест»). Учні мають використовувати дані статистики, визначити загальні причини та наслідки еміграції, порівняти цю проблему в історичному зрізі на початку ХХ ст. і на сьогодні, результатом виконання проекту є доповідь і презентація;

– постать Сергія Параджанова в українській культурі: учні переглядають фільм Сергія Параджанова «Тіні забутих предків», фільм «Параджанов», шукають інформацію про режисера, про історію створення фільму за мотивами повісті М. Коцюбинського, результатом роботи є доповідь і презентація;

– створення словника діалектизмів на основі повісті «Тіні забутих предків», кінцевим продуктом є словник;

– створення реклами відпочинку на Кононівських полях (за мотивами новели Михайла Коцюбинського «Intermezzo»); кінцевий продукт – заочна екскурсія/ презентація/ ілюстрації/ відео;

– феномен «Розстріляне відродження»: учні шукають інформацію і обирають самостійно, у якому вигляді презентуватимуть свої знання; кінцевий продукт – презентація/ підбірка літературних творів/ вірш;

– автобіографічність роману «Майстер корабля» Юрія Яновського; кінцевий продукт – презентація/ доповідь, у якій відображено факти біографії й художній матеріал із роману;

– словник авторських неологізмів Павла Тичини за збіркою «Сонячні кларнети»; кінцевий продукт – словник;

– особистість Василя Стуса. Учні готують інформацію про життя поета, переглядають фільм «Заборонений» і презентують своє бачення творчої особистості Василя Стуса; кінцевий продукт – презентація/інфографіка/постер;

– карта втечі Григорія Многогрішного (за романом «Тигролови» Івана Багряного). Учні готують карту, на якій позначають місця, де відбувалися основні події твору, відображають на карті маршрут Григорія Многогрішного та майора НКВС Медвина; кінцевий продукт проекту – карта;

– творче тлумачення поезії: учні мають підібрати музику, яка найкраще відповідає конкретним віршам, намалювати образи, які виникають під час читання поезій, покласти якийсь вірш на музику, створити власну поезію; кінцевий продукт – презентація з доповіддю / малюнки / пісня / авторська поезія;

– підбір і впорядкування ілюстрацій до твору: учні займаються пошуком усіх ілюстрацій, знаходять відповідні сцени у творі, добирають цитати, називають ілюстраторів; кінцевий продукт – підбірка ілюстрацій із доповіддю;

– створення мемів до прочитаних творів; кінцевий продукт – презентація з мемами;

– створення реклами: учні підбирають продукти, які можна прорекламувати за допомогою сюжетів літературних творів; кінцевий продукт – відео / презентація / малюнок;

– екранізації програмних творів з української літератури; кінцевий продукт – презентація / уривки з кінофільмів.

У процесі підготовки й захисту проекту в учнів формується творче проєктне мислення, яке ми розглядаємо як форму цілісного пізнання дійсності, що передбачає готовність експериментувати, здатність бачити можливості, спрогнозувати, відшукати альтернативні шляхи для розв'язання проблем, генерувати нові ідеї і знаходити. У результаті сформованого творчого проєктного мислення учень виявляє такі уміння та навички.

1. Уміння осмислити завдання, на розв'язання якого бракує знань; уміння відповідати на запитання: «Чому потрібно навчитися для розв'язання поставленого завдання?» (рефлексивні).

2. Уміння самостійно генерувати ідеї, знаходити спосіб дії, використовувати знання з суміжних галузей; самостійно знаходити інформацію; отримувати необхідну інформацію від учителя або відповідного фахівця; знаходити кілька варіантів розв'язання проблеми; висувати гіпотези; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки (дослідницькі).

3. Навички критичної оцінювальної діяльності.

4. Уміння колективного планування; взаємодії в колективі; взаємодопомоги у групі для розв'язання спільних завдань; знаходження та виправлення помилок у роботі інших учасників групи; навички ділового спілкування (спільна робота).

5. Уміння планувати діяльність, розраховувати час та ресурси; ухвалювати рішення та прогнозувати їхні наслідки; навички аналізу власної діяльності (менеджерські).

6. Уміння вести діалог, ставити запитання; брати участь у дискусії; відстоювати власну точку зору та знаходити компроміс; навички інтерв'ювання, усного опитування тощо (комунікативні).

7. Уміння використовувати різні засоби наочності під час виступу; достойно тримати себе під час публічної презентації та відповідати на незаплановані запитання; артистичні вміння; навички монологічного мовлення (презентаційні).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Виявлено, що в процесі формування творчого проєктного мислення під час уроків української літератури в учнів формуються специфічні вміння та навички, що характеризують цей тип мислення, – рефлексивні, дослідницькі, навички критичної оцінювальної діяльності, спільної роботи, менеджерські, комунікативні, презентаційні. Розроблено методичні рекомендації щодо формування творчого проєктного мислення під час уроків української літератури, зокрема стосовно використання методів розв'язання завдань (ігрових, проблемних та рефлексивних методів, дискусій, аналізу ситуацій); особливостей застосування засобів навчання (діагностичних методик, навчальних ситуацій, творчих та рефлексивних завдань, вправ, ігор, алгоритмів, правил), а також форм і методів навчання (сюжетних ігор, дискусій, захисту проєктів, конкурсів, виставок). Зміст та етапи розвитку поняття «творче проєктне мислення» представлено такими компонентами: проєктний задум, вироблення оптимальних рішень щодо проєктних творчих завдань, відбір матеріалів і засобів відтворення та візуалізації, планування творчого процесу освітньої діяльності з урахуванням специфіки проєктної ситуації. З'ясовано, що формування творчого проєктного мислення буде ефективним, якщо створити творче проєктне середовище, що є складним синтезом науки та мистецтва, практичної та теоретичної діяльності здобувача освіти; забезпечити принцип наступності у творчій проєктній діяльності; застосовувати під час навчання проблемні завдання, спрямовані на відпрацювання різноманітних видів творчого проєктного мислення (практико орієнтований, дослідницький, інформаційний, власне творчий, рольовий).

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розширенні меж дослідження на основі рекомендацій В. Моляка щодо детального аналізу природи сучасного складного (творчого) мислення, спричиненої інформатизацією, хаотизацією та катастрофізацією сучасного життя, що стає фактично нормою сьогодення.

References

1. 25 майбутніх ліцеїв і концептуальні засади реформи: відбувся національний форум щодо профільної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/25-majbutnih-liceiv-i-kontseptualni-zasadi-reformi-vidbuvsya-nacionalnij-forum-shodo-profilnoi-serednoi-osviti>. (дата звернення: 12.04.2024).
25 maibutnih litseiv i kontseptualni zasady reformy: vidbuvsia natsionalnyi forum shchodo profilnoi serednoi osvity [25 future lyceums and conceptual foundations of the reform: a national forum on specialized secondary education was held]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/news/25-majbutnih-liceiv-i-kontseptualni-zasadi-reformi-vidbuvsya-nacionalnij-forum-shodo-profilnoi-serednoi-osviti>.
2. Бондар С.П., Момот Л.Л., Липова Л.А., Головка М.І. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті. Рівне: Тетіс, 2003. 200 с.
Bondar, S.P., Momot, L.L., Lypova, L.A., Holovko, M.I. (2003). Perspektivni pedahohichni tekhnolohii v shkilnii osviti [Promising pedagogical technologies in school education]. Rivne: Tetis.
3. Дорофєєва С.В. Використання цифрових освітніх технологій на уроках української мови та літератури. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/53nov2021/30.pdf>. (дата звернення: 07.03.2024).
Dorofieieva, S.V. (2021). Vykorystannia tsyfrovyykh osvitnikh tekhnolohii na urokakh ukrainskoi movy ta literatury. Retrieved from: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/53nov2021/30.pdf>.
4. Каліманов О. Проектні технології на уроках мови і літератури. Вивчаємо українську мову та літературу. 2008. №28.
Kalimanov, O. (2008). Proektni tekhnolohii na urokakh movy i literatury [Project technologies in language and literature lessons]. Vuvchaimo ukrainsku movu ta literaturu [We study Ukrainian language and literature], 28.
5. Концепція «Нова українська школа»: затв. Рішенням колегії МОН від 27.10.2016. URL: <http://mon.gov.ua/202016/12/05/konczepczya.pdf>. (дата звернення: 10.04.2024).
Kontseptsiia «Nova ukrainska shkola»: zatv. Rishenniam kolehii MON vid 27.10.2016 [«New Ukrainian School» concept: approved By the decision of the board of the Ministry of Education and Culture of October 27, 2016.]. Retrieved from: <http://mon.gov.ua/202016/12/05/konczepczya.pdf>.
6. Лілік О., Сазонова О. Планування, організація й реалізація освітньої діяльності з підготовки магістрів (учителів української мови і літератури). Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2023, № 21 (177). С. 162 – 167.
Lilik, O., Sazonova, O. (2023). Planuvannia, orhanizatsiia y realizatsiia osvitnoi diialnosti z pidhotovky mahistriv (uchyteliv ukrainskoi movy i literatury) [Planning, organization and implementation of educational activities for the training of masters (teachers of the Ukrainian language and literature)]. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka [Bulletin of the T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»], 21 (177). 162 – 167.
7. Лілік О.О., Сазонова О.В., Бивалькевич Л.М. Формування візуальної грамотності майбутніх учителів початкової школи засобами художньої літератури за допомогою онлайн-інструментів. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. 2021. Вип. 12 (168). С. 210-217.
Lilik, O.O., Sazonova, O.V., Byvalkevych, L.M. (2021). Formuvannia vizualnoi hramotnosti maibutnih uchyteliv pochatkovoї shkoly zasobamy khudozhnoi literatury za dopomohoю onlain-instrumentiv [Formation of visual literacy of future primary school teachers by means of fiction using online tools]. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka [Bulletin of the T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»], 12(168), 210-217.
8. Порадник з інфомедійної грамотності для учнів та вчителів сучасних закладів освіти: практикум / Упорядники: С.М. Гергуль та ін. Чернівці: Десна Поліграф, 2021. 212 с.
Poradnyk z infomediinoї hramotnosti dlia uchniv ta vchyteliv suchasnykh zakladiv osvity: Praktykum. [A guide to infomedia literacy for students and readers of current knowledge]. (2021). Edited by S. Gergul, etc. Chernihiv: Desna Poligraph. Retrieved from: <https://bit.ly/3nO24Qv>.
9. Сердюк Г.А. Проектна діяльність як ефективна форма дослідно орієнтованого навчання в наукових ліцеях. Science and education for sustainable development. Monograph 50. Publishing House of University of Technology, Katowice, Poland, 2022, S. 616-620.
Serdiuk, H.A. (2022). Proiektna diialnist yak efektyvna forma doslidno oriietovanoho navchannia v naukovykh litseiakh [Project activity as an effective form of research-oriented education in scientific lyceums]. Monograph 50. Publishing House of University of Technology, Katowice, Poland, 616-620.
10. Collings E., Wilson M. Psychology for teachers: purposive behavior. NY: C. Scribner's sons, 1930. 473 p.
Collings, E., Wilson, M. (1930). Psychology for teachers: purposive behavior. NY: C. Scribner's sons.
11. Dewey J., Dewey E. Schools of to-morrow. Dutton, 1915. 316 p.
Dewey, J., Dewey, E. (1915). Schools of to-morrow. Dutton.
12. Kilpatrick W.H. Foundations of Method. Informal Talks on Teaching. New York. NY: The MacMillan Company, 1929. 383 p.
Kilpatrick, W.H. (1929). Foundations of Method. Informal Talks on Teaching. New York. NY: The MacMillan Company.
13. Krumm J. Unterrichtsprojekte – praktisches Lernen im Deutschunterricht . Fremdsprache Deutsch, 1991, №4, S. 6.
Krumm, J. (1991). Unterrichtsprojekte – praktisches Lernen im Deutschunterricht. Fremdsprache Deutsch, 4, 6.

Olha Lilik

ORCID 0000-0002-5187-1944
Researcher ID GQB-0015-2022

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature,
Т.Н. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: lilik8383@ukr.net

Olena Sazonova

ORCID 0000-0002-5187-1944

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature,
Т.Н. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: olena-olena.09@ukr.net

FORMATION OF PUPILS' CREATIVE PROJECT THINKING DURING THE LESSONS OF UKRAINIAN LITERATURE

The purpose of the article is to investigate the peculiarities of the formation of creative project thinking of pupils during the lessons of Ukrainian literature; propose a set of problematic tasks aimed at working out different types of creative project thinking; to develop methodological recommendations for the formation of creative project thinking during lessons of Ukrainian literature.

Methodology. *The theoretical-methodological toolkit of the research is determined by its polyparadigmatic character, as it is carried out at the junction of such fields as pedagogy, philosophy, psychology, and aesthetics. Source works served as theoretical positions on hermeneutics, phenomenology, philosophy of language, in particular the problems of its internal and external form, as well as on the theory and practice of project activity, psychology of the theory of creativity. During the conducted research, the following methods were used: theoretical analysis of scientific literature on the research problem, which made it possible to single out significant characteristics of the concept of «creative project thinking» and make theoretical generalizations; methods of observation, survey, and study of the products of pedagogical activity made it possible to systematize and generalize the obtained practical results. The collection of information was carried out within the framework of the educational process in institutions of general secondary education, as well as in the context of the organization of pedagogical practice (learning and production) of students of the Faculty of Philology.*

Scientific novelty. *The article characterizes the method of forming pupils' creative project thinking during the lessons of Ukrainian literature in the unity of interconnected methods, means and forms.*

Conclusions. *The article revealed that in the process of forming creative project thinking during the lessons of Ukrainian literature, pupils develop specific abilities and skills that characterize this type of thinking – reflective, research, critical evaluation skills, joint work, and managerial, communicative, presentation skills. Methodical recommendations have been developed for the formation of creative project thinking during the lessons of Ukrainian literature, in particular regarding the use of problem solving methods (game, problem and reflective methods, discussions, analysis of situations); peculiarities of the use of educational tools (diagnostic methods, educational situations, creative and reflective tasks, exercises, games, algorithms, rules), as well as forms and methods of education (plot games, discussions, project defense, competitions, exhibitions). The content and stages of development of the concept of «creative project thinking» are represented by the following components: project concept, development of optimal solutions for project creative tasks, selection of materials and means of reproduction and visualization, planning of the creative process of educational activity taking into account the specifics of the project situation. It was found that the formation of creative project thinking will be effective if a creative project environment is created, which is a complex synthesis of science and art, practical and theoretical activity of the pupils; ensure the principle of continuity in creative project activities; apply problem tasks during training aimed at working out various types of creative project thinking (practically oriented, research, informational, actually creative, role-based).*

Key words: *lessons of Ukrainian literature, creative project thinking, problem tasks, abilities, skills, pupils, project.*

Стаття надійшла до редакції 14.04.2024

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор С. І. Стрілець